

mr. sc. Ninoslav DUSPER, dipl. ing. arh.,
direktor Urbanističkog instituta Hrvatske
d. o. o. Zagreb
direktor@uih.hr

PODUZETNIŠTVO U PROSTORNOM PLANIRANJU

mr. sc. Ninoslav DUSPER

Sažetak

Položaj prostornog planera – poduzetnika, u Hrvatskoj je iznimno kompliciran i karakterizira ga proturječni poslovni i stručni odnos. Od prostornog planera generalno se i po etici struke očekuje javna odgovornost za njegove poslove, visoka razina stručnosti u planiranju prostora, racionalnost u njegovoj uporabi i profesionalna osjetljivost spram zaštite okoliša. Istodobno, zakonodavac je ovlasti za odlučivanje o stvarima uređenja prostora dao nositelju izrade prostornih planova-jedinici lokalne samouprave ili županiji, a oni to pravo u punoj mjeri i konzumiraju. Tako se prostorni planer u praksi pretvara u konzultanta i crtača razvojnih stavova ili lokalnih političkih špekulacija aktualne vlasti u općini ili gradu, gdje stručnim kriterijima ima samo onoliko mjesta koliko nositelj izrade prostornog plana odredi ili podnese.

No, pri tome, problem leži u činjenici da se u donesenom planu navodi (i mora ga supotpisati!) ime i prezime „odgovornog voditelja izrade plana”, što on potvrđuje i žigom Hrvatske komore arhitekata. Dakle, prostorni planer poduzetnik mora potpisati dokument prostornog uređenja, pravno gledajući – u rangu podzakonskog akta, na koji nema odlučujući utjecaj.

Naravno da možemo uvijek to i odbiti, ali Zakon o prostornom uređenju, a ni drugi zakoni (jer smo zaključili ugovor o našem poslu) nisu na našoj strani pa bi eventualne sudske sporove ionako izgubili. Zbog toga, a i iz egzistencijalnih razloga, prostornim planerima – poduzetnicima, nije niti na kraj pameti sporiti se sa svojim investitorima koji su u pravilu i naručitelji planova, to jest jedinice lokalne samouprave. Rezultat je da se stavovi lokalne politike, utjelovljene u istom tijelu – sjedinjenom investitoru i naručitelju, nekritički ugrađuju u prostorne planove radi kratkoročnih političkih ciljeva, ali ostaju kao prostorni plan koji je potpisao odgovorni voditelj plana.

Ključne riječi: prostorni planer, urbanist, poduzetnik, profesionalac, investitor, jedinica lokalne samouprave, kvaliteta prostornih planova

I. UVOD

U ovom ću kratkom razmatranju iznijeti vlastita iskustva, ali i stavove o ulozi i položaju danas u Hrvatskoj prostornog planera – profesionalca. Kad kažem profesionalca, mislim na stručnu skupinu prostornih planera-urbanista koji pretežiti dio prihoda imaju iz poslova prostornog i urbanističkog planiranja pa su u tom smislu profesionalno i životno zainteresirani za relevantno zakonodavstvo, stručne prakse u djelatnosti, odnose prema nadležnim tijelima, za sustav obrazovanja koji bi jamčio stručni kontinuitet i kadrovsku sigurnost. Međutim, tema za koju ostali sudionici ove struke nisu posebno zainteresirani, a za prostorne planere – profesionalce je od presudne važnosti, jesu poslovni položaj i poslovne prakse kojima na tržištu prostornih planova dolaze do ugovora. To je egzistencijalni temelj kojemu, na žalost, niti zakonodavstvo niti nadležna tijela nisu dali prihvatljivu i održivu formu.

U nekoliko tematskih podnaslova i u zaključnom razmatranju pokušat ću usustavljivati navedenu problematiku u nadi da će ovaj uradak poslužiti kao poticaj za zamjenu loših iskustava u praksi onim boljima.

2. O STRUCI I STRUČNOSTI U PROSTORNIM PLANOVIMA

Specifičnost naše struke jest da je izravno podložna stavovima političkog vodstva i izabranih tijela jedinica lokalne (ili regionalne) samouprave. To napose znači da jedan te isti stručni rezultat ili rješenje može doživjeti potpuno različite evaluacije ili stupanj zadovoljstva naručitelja, zavisno od toga koja je opcija na vlasti.

U trokutu investitor – nositelj izrade / jedinica lokalne samouprave, Županija, / prostorni planer – urbanist/, prostorni planer je po prirodi stvari, a i zakonski, u podređenom položaju. Oba druga sudionika su jači –

Prostorno planiranje kao čimbenik razvoja u županijama

investitor zato jer plaća, a nositelj izrade jer mu to pravo daje zakon.

Dok je u poslovima arhitekture svima jasno i samorazumljivo da investitor – naručitelj, arhitektu mora postaviti projektni zadatak kao izraz svojih želja i ciljeva, u poslovima prostornoga planiranja taj ekvivalent koji možemo nazvati planerskim zadatkom u pravilu izostaje. To nikako nije čudno jer razvojne stavove neke općine ili grada utvrđuje aktualna politička vlast koja želi rezultate za vrijeme svojega mandata.

Kako je svaki razvojni plan (a mnogi, gdje odmah i bez oklijevanja uključujem i sebe, nikako ne mogu utvrditi pojam „razvoj”, „razvitak”) po svojoj prirodi dugoročan, objektivna je opasnost da savjesna politička vlast kreira dobar i perspektivan planerski zadatak, a da njihovi nasljednici poberu političku slavu i glasove. Takav slijed događaja, naravno, nitko od sudionika na vlasti ne želi.

Prirodna je posljedica toga da prostorni planeri krenu raditi plan, ali da se razvojni stavovi „bruse” tek u tijeku i nakon javne rasprave. Takva je praksa stvorila pravu poplavu ponovnih i ponovljenih javnih rasprava pa je dobra zakonska mogućnost koja je trebala poslužiti za iznimne situacije, postala pravilom.

Kad su jedinice lokalne samouprave ili županije ujedno i investitor, uloga prostornog planera/urbanista je naglašeno podređena jer objedinjena investitorsko-nositeljska uloga daje dvostruku zakonsko-financijsku snagu subjektu koji nije u pravilu stručno mjerodavan, pa je po prirodi stvari, u takvom odnosu zajamčen rezultat (prostorni plan) niske kvalitete.

Pri tome se uzima u obzir zakonska odredba da je jedinica lokalne samouprave obvezna i odgovorna za uređenje vlastitoga prostora, ali tu vrstu (ne)odgovornosti u praksi nije moguće prepoznati i utvrditi, a po-

gotovo je nije moguće kazniti; ne postoje arbitri. Izrađivaču plana (racionalno, radi samoopstojnosti) nije na kraj pameti potkazivati ili razotkrivati loša rješenja u prostoru, nema za to ni predviđene zakonske alate, a u pravilu je taj plan već i sam supotpisao pa se nalazi u neugodnoj i bezizlaznoj poziciji samooptuživanja.

Zakonska odredba po kojoj je izrađivač plana dužan izvijestiti o nezakonskom zahtjevu naručitelj/nositelja izrade plana, potpuno je promašena jer izrađivač nije kvalificiran (niti registriran) za utvrđivanje pravnih činjenica. Tako možemo gotovo sa sigurnošću očekivati da će ta naizgled stroga i zaštitna zakonska odredba ostati trajno nevina jer nema subjekta niti alata za njezinu uporabu.

Sveukupno zakonsko i poslovno okružje nikako ne potiče ni nagrađuje visoku razinu stručnosti koja bi morala rezultirati kvalitetnim planom.

Poduzetnik – urbanist, nema nikakav zakonom predviđen instrument za osiguranje željene kvalitete svojega proizvoda jer može intervenirati samo u slučaju da dobije nalog protivan zakonu, ali je nemoćan u slučajevima povrede struke.

U praksi to ponekad izgleda ovako: Jedan mjesni odbor (stvarni je primjer moje prakse) odredi visinu građevine, ali ne uvažava naše stručne argumente. To gradonačelnik prihvati i izda odgovarajući nalog planeru koji to mora unijeti u plan. Međutim, ta visina nije dostatna za kvalitetno projektiranje pa svjesno proizvodimo neprovedive planove.

Nikakva se investicija po lošim odredbama neće dogoditi. Time dovodimo vrlo često u zabludu investitore koji u pravilu čitaju samo glavne odredbe za provedbu, vezane za namjenu, koeficijente izgrađenosti, katnost i sl., a nikako im nije ni na kraj pameti da ne mogu graditi npr. prostore u vili više od 280 centimetara.

3. O KVALITETI PROSTORNIH PLANOVA

Ne sada na ovome mjestu, ali će biti nužno barem okvirno utvrditi pojam „kvalitete prostornih planova”. Jer, ta će definicija biti posebno važna zbog činjenice da ovlašteni arhitekti/urbanisti potpisuju planove u funkciji odgovornih planera, što se uobičajeno smatra jamstvom stručnosti i kvalitete, iako je u praksi to samo potvrda korektnoga zakonskog formata. Pitanje definiranja „kvalitete” prostornih planova je, naravno, otvoreno i nema arbitara za takvo što. Međutim, za potrebe ovoga referata čiji doseg i ambicije ne idu tako daleko, mislim da bi mogli prihvatiti jednostavnu definiciju da je dobar onaj prostorni plan koji ispunjava razvojne stavove svojega donositelja, pritom racionalno koristeći prostor i propisujući brižan odnos prema okolišu.

Kako nema metra koji bi na takav način izmjerio/ocijenio plan, a nema niti stručnih autoriteta čija bi se ocjena uvažavala, a istini za volju nema, u pravilu, niti jasno utvrđenih razvojnih stavova nositelja izrade (regionalna ili lokalna predstavnička i izvršna tijela), svi su na koncu prihvatili metodu normativne preregulacije kao supstituta/osigurača kvalitete. Naravno da su zbog toga prostorni planovi sve veći i kompliciraniji, pa se njihovi provoditelji i korisnici sve teže u njima snalaze.

Kako nema struke ni stručnosti bez stručnjaka, a s obzirom na to da je u ovom sustavu svaki mjesni odbor objektivno jači od prostornog planera, pozicija i uloga stručnjaka je u potpunosti izgubila na profesionalnom i poslovnom ugledu. O tome kazuje krajnje porazno poslovno i kadrovsko stanje tvrtki koje se profesionalno bave prostornim planiranjem.

Prvi korak prema poboljšanju stanja jest da se drugačije zakonski utvrdi uloga i zadatak stručnog izrađivača plana, utvrde prava i odgovornosti koju donosi vla-

storučni potpis i žig ovlaštenog arhitekta/urbanista u sastavnici plana.

4. O POSLOVNOM POLOŽAJU PROSTORNOG PLANERA – PODUZETNIKA

Relevantni zakoni koji odlučujuće utječu na poduzetnika u urbanizmu u prvom su redu Zakon o prostornom uređenju, Zakon o građenju, te Zakon o javnoj nabavi.

Zakoni koji su vezani na zaštitu prirode, graditeljske baštine i okoliša svojim se pak odredbama duboko isprepliću s prostorno-planerskim aktivnostima i u značajnoj mjeri određuju i količinu i kvalitetu posla koji mora obaviti planer – poduzetnik.

Zakon o javnoj nabavi tretira izradu dokumenata prostornog uređenja kao nabavu standardizirane usluge (npr. uslugu bojanja zidova), a ne kao narudžbu usluge čiji je krajnji proizvod/rezultat nepoznat.

Međutim, u formiranju cijene, odnosno u formiranju proračunske vrijednosti urbanističke usluge, općine i gradovi ponašaju se potpuno proizvoljno, što poduzetnika – urbanista, nerijetko dovodi u nemogućni poslovni položaj „uzmi – ili – ostavi”. U nedostatku posla mnogi poduzetnici – urbanisti, zaključuju ugovore za koje unaprijed znaju da nose gubitak pa je i kvaliteta tih planova predvidivo niska. Ponekad, istini za volju, tvrtke – izrađivači, ulaze u ovakve poslove i špekulantski, računajući da će tijekom izrade plana iznaći dodatne financijske mogućnosti. Nepotrebno je dokazivati da je i u tom slučaju kvaliteta budućega plana više negoli upitna.

Bezbroj je primjera gdje na javnim natječajima općina ili grad, valjda u skladu sa Zakonom o javnoj nabavi, odaberu izrađivača plana koji je ponudio nevjerojatno

nisku cijenu za svoj posao. Vrlo često smo se susretali s mišljenjem/savjetom da to riješimo unutar ceha u Hrvatskoj komori arhitekata. Taj naputak ukazuje na mišljenje da je to problem nas u struci, a da se naručitelja ne tiče. Dapače, da je njima dobro jer su jeftino dobili nešto što su bili spremni platiti višestruko više. Na koncu neupotrebljiv i neprovediv proizvod/plan, koji će biti konačnim rezultatom takvog stava, uzrokuje golemu društvenu štetu, potpuno nesumjerljivu u odnosu na višu cijenu plana. I tu svakako leži odgovornost naručitelja/nositelja, iako ne znam da je do sada itko ikoga u općinama ili gradovima pozvao na odgovornost za ugovaranje po neprimjereno niskoj cijeni, što se svakako ima smatrati ugovorom koji nije zaključen u dobroj vjeri.

5. OPĆINE I GRADOVI NE ŽELE UGOVARATI NACRT PRIJEDLOGA PLANA (ZA JAVNU RASPRAVU), VEĆ ISKLUČIVO TRAŽE UGOVOR O IZRADI PROSTORNOG ILI URBANISTIČKOG PLANA

Takva praksa u izravnoj je nepodudarnosti sa Zakonom o prostornom uređenju i nema samo poslovne, nego i ozbiljne stručne posljedice. Ovaj su nezakonski alat raspisivači natječaja za izradu prostornih planova, znači naručitelji/nositelji, prepoznali kao odlično sredstvo za upokoravanje planera u slučaju različitoga stručnog mišljenja u tijeku izrade plana. Tako mnoge jedinice lokalne samouprave već i u okviru objavljenih natječaja traže „bianco” suglasnost budućeg izrađivača plana na tekst ugovora. Kandidati – natjecatelji, već u startu gube prigodu za korektan posao. Mogu se samo ne javiti na natječaj.

Nadležno Ministarstvo niti itko drugi u tome ne vidi problem. To poduzetnika – urbanista, dovodi u položaj ucijenjenoga jer mnoge općine i gradovi ugovaraju

i na taj način da ozbiljan dio sredstava planer dobiva nakon donošenja plana; znači, da bi došao do svoga novca, planer mora crtati i pisati ono što mu kaže lokalna samouprava, a često je to protustručno. Takvim je ugovornim odredbama poduzetnik – urbanist, stavljen u status poslovnog partnera (sudionika rizika) i ujedno financijskog jamca uspješnosti provedbe zahtjeva jedinice lokalne samouprave, a nikako u ulozu koju predviđa Zakon o prostornom uređenju – jamca stručnosti. Čak bi i eventualni sudski spor planer izgubio jer je Zakon na strani jedinice lokalne samouprave. Nužno je spomenuti da čak i u ranijim fazama planeri rade pod pritiskom jer nemaju nikakav utjecaj na odluku o otvaranju javne rasprave. To je još jedan snažan alat nositelja za discipliniranje planera.

Dakle, u ovom je kontekstu termin poduzetnik personifikacija za tvrtku koja je od nadležnog Ministarstva ishodila suglasnost za poslove izrade dokumenata prostornog uređenja, tj. planova. Tvrtke prethodno moraju ispuniti određene uvjete pa je na razini zakonskih odredaba, naizgled, već predostrožno osigurana kvaliteta prostornih planova.

6. USUGLAŠENOST PLANOVA

Zaista je posebno i čak jedinstveno načelo superordinacije planova, osmišljeno i postavljeno logički utemeljeno, ali je provedba kontrole usklađenosti krajnje upitna. Naizgled vrlo jednostavan posao u pravilu se za prostornog planera pretvori u noćnu moru; razina nerazumijevanja između planera i nadležnoga županijskog zavoda vrlo često dosegne neslućene razine, nakon čega slijedi mehaničko (ne i strukturno) ispravljanje dijelova plana do razine podnošljive pogodbe. U takvim situacijama često dolazi do međusobnog optuživanja jer urbanist živi od toga ugovora i nema neiscrpne mogućnosti pregovaranja i usuglašavanja. Stoga nastoji ugoditi davatelju mišljenja kako bi taj proces

završio čim prije i s minimalnim naporom. No, ovdje su zavodi i urbanisti postali logičnim žrtvama nelogičnog sustava: županijski planovi strukturno su i bitno neusporedivi čak i međusobno, ali i sa subordiniranim planovima. Rezultat je to različitosti svrhe, suštine i mjerila planova, različitosti planerskih pristupa i promišljanja, različitih razvojnih koncepcija i različitosti prostora.

Vrlo mali broj općina i gradova ima bilo kakvu razvojnu strategiju pa slijedom toga niti ne mogu postaviti planerske zadatke prostornom planeru. Tako da u zavode stižu materijali (planovi) koji, iako skalupljeni u sličan naslovni okvir (kako bi se zadovoljio pravilnik), strukturno, koncepcijski i misaono sasvim su različiti. Na koncu, neki od županijskih zavoda uzimaju si pravo ustrajati, ne samo na usklađenosti sa županijskim planom, nego i sa zakonima, pa čak i vlastitim pravilima. Iako je to s jedne strane, hvalevrijedan dodatni napor za standardizacijom planova unutar barem te jedne županije, taj proces je i ograničen jer ne dopušta razmišljanje izvan ideje tvoraca plana višeg reda; rezultat je kreativna nesposobnost jer se golema energija (a time i ugovorni novac) utroši na formaliziranje; malo ostaje za prijeko potrebni prostorno-planerski rad.

I na koncu, tako različite materijale, koji su po svojem pravnom statusu podzakonski akti (znači – pravni dokumenti), međusobno pokušavaju usuglasiti grupe stručnjaka, od kojih, u pravilu, nijedan nije pravnik specijalist za prostorne planove. Naravno da je tu izvor nesuglasica – arhitekti planeri pokušavaju dogovoriti pravne norme sa stručnjacima prometa, biologije, infrastrukture, itd.

Kako je i ovdje autoritetna ljestvica jasna, znači da se rezultat (stručnog) odmjeravanja snaga unaprijed zna; depresivno je i beznadno biti planerom.

7. STRUČNI SAVJETI PRI JEDINICAMA LOKALNE SAMOUPRAVE

Znatan broj općina i gradova formira i obnavlja tijela koja nazivaju stručnim savjetima, odborima za urbanizam ili prostorno planiranje, i slično. Takva tijela su u pravilu izraz želja načelnika i gradonačelnika za sudjelovanjem lokalnih stručnih snaga u formiranju prostorno-planerskih prijedloga. Naizgled vrlo logičan potez, koji se, nažalost, u praksi po mojemu mišljenju pokazao više štetnim negoli korisnim. Ovdje, naime, postoji logička greška u promišljanju da u svakoj općini ili gradu postoje stručne snage koje mogu procjenjivati rad prostornih planera. Kada bi to bilo istina, vjerojatno bi postojale i tvrtke registrirane za te poslove pa bi mogle konkurirati za te iste poslove. No, što se čini u jednom poslu logičnim, lako se na drugom primjeru pokaže besmislenim.

Mnoge općine i gradovi angažiraju vanjske odvjetnike za rješavanje nekih pravnih pitanja; međutim, nikome nije na kraj pameti da njima suprotstavi grupu lokalnih pravnika (recimo Savjet za parnice općine) kojima bi oni prethodno morali predstaviti svoj rad i, valjda, dokazati stručnost. A u poslovima prostornog planiranja u pravilu se događa lošija verzija tog primjera. Kako u vrlo malo gradova uopće postoji nekoliko prostornih planera koji bi mogli biti članovima takvoga „Savjeta“, formiraju se najčešće multidisciplinarne grupe od pouzdanika gradonačelnika koje puno više služe kao „stručni“ prefilter za političke odluke i avansni izgovor političkog vodstva.

Problem koji je u ovome cijelome procesu prešućen, jest da se i nadalje, s velikim brojem najrazličitijih mišljenja (koja imaju snagu arbitriranja – odluke) i velikog broja sudionika, kao stručno odgovoran potpisuje samo prostorni planer. Odgovornost svih ostalih, barem formalna, nestala je. Kakva je tu točno uloga planera, kako se mi u ovakvom okružju stručno legitimiramo i koje su ovdje naše reference?

8. O ODNOSU NADLEŽNOGA/ MATIČNOGA MINISTARSTVA PREMA PLANERIMA – PODUZETNICIMA

Mi, prostorni planeri, Ministarstvo prostornog uređenja i graditeljstva u žargonu nazivamo „našim Ministarstvom“. Nemam osjećaj da smo i mi „njihovi planeri“, iako smo nositeljima suglasnosti za... koju nam dodjeljuje „naše“ Ministarstvo. Npr, ne dobivamo mnoge naputke koje dobivaju općine i gradovi, i koji nisu na webu, a od važnosti su za naš posao.

Planeri su odvojeni od matičnog Ministarstva i ne postoji čvrsto institucionaliziran oblik stručno-proceduralne komunikacije. Iako za to, naizgled, i nema osnove ni potrebe, komunikacija na liniji Ministarstvo – županijski zavodi – planer je nužna kako bi konačni proizvod bio kvalitetan, znači jasan i provodljiv.

Izvjerna strukturna nedovršenost Ministarstva, znači kadrovska i tehnička nedostatnost Hrvatskog zavoda za prostorni razvoj..., koji bi morao biti čelnim mjestom promišljanja, proučavanja i standardiziranja prostornih pokazatelja, zasigurno je ozbiljnom preprekom za uspostavu prostornog planiranja kao sustava koji bi se sastojao od načela politika uređenja prostora, zakona, pravilnika, prostornih standarda, prostornih planova, prostornih planera i kontrolnih mehanizama.

U sadašnjem sustavu, u spomenutom lancu, ima više slabih karika: načela politike uređenja prostora relativno su utvrđena, ali mehanizmi provedbe izravno kroz vrijeme, ali i teritorijalno-regionalno, izravno su zavisna od orijentacije politike na vlasti u određenom mandatu. Pravilnici su arhaični i formalistički, i uglavnom derivati izvornih dokumenata iz vremena kada je prostorno planiranje bilo vrlo jako (i cijenjeno!), ali je sustav društvenog vlasništva iznimno pogodovao njihovoj provedbi. Prostorni planovi su strukturno gotovo uvijek jednaki, uz ugrađenu želju i niz mehanizama da se „uklone admi-

nistrativne prepreke”, tj da se brzo dođe do građevinske dozvole skraćivanjem rokova nadležnim institucijama (što, istini za volju, unatoč drugačijim propagandnim porukama u javnosti, nigdje u europskoj urbanističkoj tradiciji nije slučaj; nema dozvola u nekoliko dana).

No, nedvojbeno najslabija karika u današnjem sustavu prostornog planiranja u Hrvatskoj, smo mi – prostorni planeri. Kako u odnosu države prema nama, tako, istini za volju i odnosu nas prema našoj struci i investitorima, u našoj pomirenosti s gubitkom profesionalnog statusa i dostojanstva, u materijalnom beznađu naših tvrtki, u našoj rastrzanosti i dvojnosti spram urođenog nam zadatka zastupanja javnih i trajnih interesa u prostoru što bi često, ni sami ne znajući trebali platiti privatni investitori – poduzetnici.

Udruga hrvatskih urbanista, koje sam član od osnutka i imao čast predsjedavati u dva mandata, sastavljena je od 23 tvrtke nositeljice licence našega Ministarstva za prostorno planiranje. U početku su u tim tvrtkama radila 302 zaposlenika. Danas, 2015. godine, sve te tvrtke zajedno, imaju manje od 100 zaposlenih. Pri tome, nisu od ove razlike broja stručnjaka nastale neke nove tvrtke; ljudi, gotovi stručnjaci, u velikoj su se mjeri okrenuli drugim poslovima gdje su perspektiva i osjećaj mogućnosti preživljavanja i stručne afirmacije prepoznatljiviji. Dramatično je porazan podatak da su u 2014. godini, u državi koja ima navodno na raspolaganju 15-20 milijardi kuna za realizaciju projekata iz fondova Europske unije, sve tvrtke zajedno u Hrvatskoj, za poslove urbanizma fakturirale manje od 50 milijuna kuna proračunskih sredstava.

9. ZAKLJUČAK

U ovim mojim promišljanjima i tvrdnjama o stanju prostorno-planerske struke u Hrvatskoj, razmatrao sam prvenstveno prostorne planere – poduzetnike, pa je tu i ograničenje i rezerva spram iznesenoga.

Usput rečeno, bilo bi vrlo zanimljivo kad bi netko od stručnjaka – prostornih planera iz sustava (Ministarstvo, županijski zavodi...), mojim izlaganjima suprotstavio drugačija gledišta i iskustva.

Republika Hrvatska se danas mora, suočena s nestankom slobodne prostorno-planerske struke, odlučiti da li nas treba ili ne. Ako nas treba, onda će utvrditi naše obveze i odgovornosti jer ja prvi, a to savjetujem i mlađim naraštajima, odbijam potpisivati sastavnice na prostornim planovima iza kojih ne stoji moj stručni stav, nego sam potpisao u egzistencijalnom škripcu, kako ne bi ugrozio svoje suradnike i obitelj. U ovom vrlo jednostavnom receptu krije se budućnost (ili ne) dijela prostorno-planerske struke koja nosi odgovornost spram javnosti i društva u cjelini.

Što god je tko napravio, naložio, naredio i /ili se s tim suglasio, neka potpiše i iza toga stoji. Prostorni planeri neće zauvijek pristajati biti pokrićem za dnevno-političke odluke čija je vrijednost kraća od svakoga mandata. Ujedno, to će donijeti i pročišćenje u našoj struci; tko nije spreman potpisati svoj posao, i suočiti se sa svojim rezultatima, neće uspjeti.

Osobno sam mišljenja, a to je valjda i prirodno, da prostorno planiranje i urbanizam moraju počivati na slobodnim stručnjacima. Prvi Prostorni plan Hrvatske, kasnih 80-ih, napravljen je na taj način, a danas Hrvatska nema snage ujediniti malobrojnu struku niti na jednom zadatku od državne važnosti. Tko će danas raditi zakonom propisan Prostorni plan Hrvatske!?

Što se tiče odnosa i položaja prostornog planera – poduzetnika, kada ga angažira privatni investitor, slika je drugačija.

Koliko god da je, s vremenom, izmaklo našoj pozornosti da planovi nisu sami sebi svrhom, nego da su samo alat i poveznica za investiranje, to investitori vrlo dobro znaju i procjenjuju. Pri tome su svjesni da su planovi i

pravni i stručno-politički akti – instrumenti, za provedbu određene razvojne politike u prostoru, zatim izravne poluge za investiranje, ali i instrumenti za trajno očuvanje okoliša. Po njihovom se radu bez prekida i dosljednosti razaznaje i pouzdanost države. Zato svaki investitor traži i svojega pouzdanika za pitanja postupka dobivanja dozvola. No, to je sigurni dio budućnosti prostornih planera – poduzetnika.